

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Felévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lapszellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnokai —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Néhány szó a közegészségügyhöz.

A ki népünk testi és szellemi satnyulását figyelemmel kíséri, mindenesetre örömmel csatlakozik mindazon törekvésekhez, melyeknek célja elhanyagolt közegészségügyünk iránt érdeklődést kelteni. A kit hivatása ugyyszólván egész életére a nép közé utalt: az méltányolni tudja ezen nemes intencziót. Adná Isten, hogy az annyira sürgetett s a törvényhozás által is paragraphusokba foglalt egészségügy lelkes bajnokokat nyerne a társadaiomból, de hatékony intézkedést a törvény részéről is! — Az első kötelesség a hatóságra háramlik; az igyekezzék a törvény ide vonatkozó paragraphusainak gyakorlati érvényt szerezni. A mint a törvényhozás elrendelte az olyan szükséges kör, vagy községi orvosi állomások felállítását, ugy nem kevésbé szükséges, hogy az egészségügyi bizottságok nemcsak járvány idején, hanem normalis viszonyok közt is rendszeren működjenek. De hogy e bizottságok működése hasznos lehessen, támogassa őket a hatóság, fogadja el jelentéseiket, orvosolja jogos panaszait! Hazánk sok vidékének párolgó mocsarai, lápjai, ingoványos berkei, még csak egy pár évtized előtt is termékeny melegágyai voltak a gyötörő lázas betegségek különféle nemeinek. A hatóságok által elrendelt törvényes lecsapolások, csatornázások e tekintetben sokat segítettek. Hol azelőtt a lakosság majdnem kétharmadát hideg, vagy váltó láz gyötötte, ott most hire-hamva sincs a láznak. De hány meg hány oly helyek vannak főkép szűkebb kis hazánkban, hol maig is épen a hatóságok non curamus eljárása következtében dühöngenek a különféle és czifra nevű betegségek.

Ha ez tovább is így lesz, akkor nagyon szép reményekkel tekinthetünk a forró nyári napok elé! Addig is, míg odajutok, bátor vagyok megjegyezni:

gondolatlanságban kell keresni igazi okát a türehtlen egészségügyi miseriáknak; azok a szegény lelkipásztorok úgy is meg teszik kötelességeiket, de az ily abnormitásoknál az ő kezeik is meg vannak kötve, semmit sem tehetnek ők sem. — Tegyen a törvény, tekintsen kissé körül! Talál olyan lakásokat, melyeknek egy-egy szobájában 4—5 család is össze van telepítve! Szerencse, ha a jó „uraság“ csak három családot rak egy szobába. Ki esodálkozik azután, ha ily szegény keresztény páriák elsatnyúlnak s valóságos eretin nemzedéket hagynak maguk után. Hát az erkölesi következmény? No az meg éppen elszomorító. Vegyük az életet ugy, a hogy van. Ott, hol csak három család lakik együtt: a szoba egyik sarkában lakodalom van, a másikban egy beteg haldoklik, a másik fele a felügyelőé, ott meg egy újszülött világpolgár muzsikál? Kérdem, nem veszélyezteti-e ez a közegészségügyet, főleg járvány idején? Kérdem mit tegyen az ily „lakást“ adó gazdag „uraságok“kal a szegény lelkipásztor? Beszélhet ott szellőztetésről, fertőtlenítésről, akár a beteg olasznak: semmi haszna sem lesz. Ha szóval értetné is a „jó levegő“-től elkábult szegény gyóntató az „uraság“-ot a betegre nézve oly veszélyes állapotról? hallgatna-e rá? dehogy! mikor az egészségügy legilletékesebb órére: a körorvosok jelentéseire sem hallgat! Usodálkozik-e azután valaki, ha oly nagy a halálozás, hogy ez túlhaladja a születési számot!?

Van rá eset, hogy egy község egy ujonczot sem szolgált! Növeli a veszélyt népünk rohamos elszegényedése is, miért aztán nem törődik gyermekei testi s lelki nevelésével. Itt már a társadalomnak is a tevékenység terére kell lépnie. Végre is a lelki pásztor csak egy s azért nem lehet mindent várni tőle.

Lelkes pártolója volt a pap mindenkor a közegészségügynek, sőt volt idő, midőn majdnem egye-

düli harezosa a lelkipásztor volt! Szent hivatását fölfogva, híveinek nemcsak lelki, de testi jólétéről is gondoskodott mindenkor a magyar lelkipásztor is! Egész életükön át gondosan kíséri híveit a magyar pap is! Ott találjuk őt népe minden viszonyai közt, ott a beteg halálos ágyánál is. Ott van ő mindenkor, és mindenhol, még akkor is és ott is, amikor és a hol alig meri magát valaki mutatni. — Értem a ragályos betegségeket! Ki szolgál akkor több oktatás-, tanács-, fölvilágosítással, mint a szegény pap? — De a magyar pap az egészségügyről nemcsak a beteg ágya mellett, hanem a szó- és gyóntatószékben is híven gondoskodik, midőn a szülöket gyermekeik helyes s lelkiismeretes nevelésére kötelezi! Egészségügyi elmaradottságunk a külföld mellett tehát legkevésbé a lelkipásztorok hibája. Azért a külföldiek mellett kissé szigorunak találok mindent lelkipásztoroktól várni.

Miután főpásztoraink atyai gondoskodása a növendékeket már a legtöbb semináriumban egészségügyi oktatásban részesíti — szívesen karolják azok fel az egészségügyet, csak azután legyenek segélyükre a társadalom is! Lépjenek a tevékenység terére a vidéki társadalom jobbjai is! Legyenek segélyére az orvos- és lelkipásztorok, támogassák azok törekvéseit, úgy a siker nem marad el!

A vidéki egészségügyi bizottságokon kívül üdvös lenne a néplapok meghonosítása, főképp a népszerű felolvasások tartása! Mennyi babonás balvéleménynek elejét lehetne venni így! Üdvös hatása lenne az ily népies felolvasásoknak azért is, mert népünk még most is megesontosodott előítéleteknek hódol! Az egészséges ivó víz, a tiszta levegő élettani hatása nem igen érdekli őt. Nem kisebb közönnyel, hogy ne mondjam, előítélettel viseltetik az orvosi tudományok iránt is! Nem kell annak orvos, előtte még mindig nagy tekintélynek örvendenek a kuruzslók és „javasok“. Ki tudná megmondani, hányan halnak meg ily kuruzslók keze alatt — orvosi segítség nélkül! Ezek mellett a táplálkozás hiánya, a szeszes italok, különösen a pálinka ijesztő mérvbeni élvezése, mindmegannyi seb népünk közegészségügyén, melyet a lelkipásztorokkal egyetértő hatóság- és társadalomnak kell meggyógyítani.

Szomorú valóság mindez, a legkisebb túlzás nélkül! Azért, ott a hol lehet tanács, felvilágosítás, népszerű felolvasások behozatala által, ott pedig holszükséges, a törvény tekintélyével is védjük meg népünket a phisikai és erkölcsi demoralisációtól. —

G u l á c s i .

Erdély erkölcsi viszonyai az Apafiak alatt.

Társadalmi tanulmány.
Kovács Gyárfástól.

Az Apafiak, de legkivált I. Apafi Mihály fejedelemsége Erdély történelmében egy újabb korszak alkotója lett. Mert az Apafi-erában zajlottak le azon viharos események, melyek egyrészlől Bánfi Dénes, Béli Pál s társaik által — bár a török hatalom befolyása mellett — Erdély függetlensége megóvása s biztosítása érdekében —, másrészlől pedig az országnak a Habsburg-ház uralma alá esatolása iránt Teleky Mihály s pártfelei által idéztetve elé és ápolatva: egyttal megszüntették kis bazánkban a török befolyást s így Erdély önállóságát és ezt a habsburgi dinasztia uralma alá terelték.

Nagyon természetes, hogy e kétirányú magasabb politikai érdekek elérhetése céljából az erdélyi nemzeti (gunyoson: török) párt éien Bánfi Dénes, Béli Pál meg Haller Jánossal stb. és Teleky Mihály pártja által észleztet és vezetett politikai mozgalmak alatt a közmorál semmaradhatott érintetlenül, mert két párt s ezek hadai állvány egymással szemközt: a párt és hatalom érdekeinek hajszolása volt mindkét részlől a főcél. Ennek elérésében pedig az eszközül szolgáló fegyver keveset törődik az erkölcsi érzék és vallási érzületek fontolgatásával, lévén a pártoskodás és háboruszkodás olyan ragadozó állat, mely a gyengéket addig pusztítja, míg eledel hiányában önmagának is életét veszti.

Ily körülmények között aztán könnyen belátható az is, hogy igen kényes és nehéz helyzete van egy fejedelemnek, ki a pártusák között az arany középutat megtudná találni, hogy azon mind maga képes legyen haladni, mind pedig népet helyesen vezetni.

Ily nehéz sorsuk volt az Apafi fejedelmeknek is; nem mintha a politika zajai között a jót nem tudták volna felismerni és követni, hanem, mert igen hajlékony és könnyen idomítható természetük lévén, nem annyira uralkodó fejedelmek, mint inkább bábjai valának az országnagyoknak, kikből alakult fejedelmi tanács élén tulajdonképp Teleky Mihály generalissimus volt az ország főintézője. —

Aztán ily pártoskodás között rohamosan következett be az, mit előre lehetett látni, hogy t. i. Erdély, mely már I. Apafi Mihály alatt német protekció alá került: a karloviezi béke után II. Mihály alatt egészen a Habsburg-ház uralma alá jutott, a fejedelem csak nevét és 10000 forint évi járadék mellett — címét tartván meg.

De a fennebb jelzett körülmények az Apafiak idejének nemcsak pártoskodásban gazdag viszálykodásaira, hanem a két védnök hatalom — török és német — uralma és szerezolása folytán az ország anyagi és szellemi jóllétének — de különösen erkölcsi állapotainak nagyobb mérvű sülyedésére is következtetnünk engednek.

Ezt a historia is bizonyítja.

Én magam is eme gyarló erkölcsi állapotokra akarok egészen eredeti források alapján jelen tanulmányomban reflektálni. S hogy az elébb irtakat bevezetésül felhozom, az az oka, mert ezen rövidke bevezetés előleges felvilágosítást nyújt a tanulmányomban később említendő történeti népek és személyekről.

Hogy jutottam pedig ezen eredeti kézirati adatokhoz: megmondom. Verespataki néhai esp. plebánus Apostol Alajos kapta volt Abrudbányának egykori papjától Kornelitől oly ezélből, hogy majd használná fel. De Apostol szeméi roszak levén: feldolgozás kötelezettsége mellett az alig olvasható kéziratokat nekem ajándékozta.

Én tehát nemcsak a megboldogult volt tanárom emlékének, hanem a magyar történelmi irodalomnak is — tekintve a közerkölesöket — tartozom adózni, midőn az Apafiak korának erkölcsi viszonyait feltüntető eredeti kézirati adatokat feldolgozva a t. olvasónak ezenpel bemutatom.

A mű, melyben a versalakba öntött s magyar nyelven írt adatok foglaltatnak egy kemény bőrkötésű régi könyv, melynek czimírata ez: „Versus Hungarici.“ Azonban egy anonymus e czimet igen helyesen tévesnek találta, mert érintett könyvben nemcsak versek, hanem prózai részletek is találhatóak s azért a belső kezdő lapra „Miscellania“ (Ve-gyesekek) helyesebb czimet írta. Vannak tehát e könyvben vegyes jegyzetek igen sok tárgyról és különböző időkől. Én a kéziratok közül csak az Apafiak korára vonatkozó azon történelmi tartalmu leíró verseket dolgozom fel, melyek az Apafi-arában nyelvünknek nemcsak igazán előrehaladt fejlettségéről tanuskodnak, hanem az erkölcsi állapotokat is egész meztelenségükben tárják fel a magyar, szász és oláh nemzet és az ország vezéregyéniségeinek — élükön I. Apafi Mihály s feleségének Bornemissza Annának morális lerajzolásával egyetemben.

Ezen kéziratok főcíme: „Imago varietatis“. (A szöveg magyarul van írva). Ezután következnek: „Allocutio ad Hungaros“, „ad Siculos“, „ad Saxones“, „ad Valachos“, „ad Hungaros advenas“, „ad graecos peregrinos“. Ezen általánosságok után áttér „ad Principem Apafi et ad Dominam Principissam“. Majd pedig e kor országnagyjai verseltetnek meg — magyar nyelven ezek is — és pedig kiki saját erkölcsi tulajdonságai és jelleme szerint s azon szerepkörben, melyben hivatásuknak éltek.

Ezen történelmi beesű erkölcsfestő verseket ki és mikor írhatta: határozottan jelezni nem lehet. De írójuk valószínűleg mégis valami Zonda Tamás nevű lehetett, mert a kéziratoknak Sepsiszék minden egyes falvainak erkölcsi életét megéneklő egyik verse élén ez áll: „Zonda Tamás versei.“ Már pedig az irás külső alakja, belső szerkezete, szelleme, sőt még tárgyai is az általam felhasználandó „Imago varietatis“-sal egy. Következésképp: ennek is Zonda az írójuk.

Hogy pedig ő ki és merre volt hazája, ezt nem tudom; de valószínűleg háromszéki eredet, mert ott vannak Zondák. És az előkelőbbek közé kellett tartoznia, mert a fejedeleme-k és az országnagyok erkölcsi világát csak az ismerhette, ki köztük gyakran megfordult. Írta pedig abban az időben, midőn I. Apafi Mihálynénak — Bornemissza Annának még nem volt gyermeke (II. Mihály 1676-ban született), mert egy-helyt a fejedelemtől azt írta:

„Maradékod dintsen, lelked ne vesszisd el,
Szegénj s nyomorultat ne ősses meg éhel“ stb.

És most áttérek az adatok tüzetesebb feldolgozásához. Mint említém az „Imago Verietatis“ czimű vers általános festését adja ezen kor erkölcsi viszonyainak. Ezekről témánkra vonatkozólag így ír:

„Igen közel vagyon az utolsó óránk,
Majd eljő inteni annak ígért bíránk.

Mégis tsak ugj élünk, mintha mind jól volnánk!
Nem jut eszünkbe hodj jóra fordulnánk.
Kiki kedve szerént éli tsak világát
Nem hadja elmulni hejába virágát.“

Aztán lefesti folytatólag, hogy esztelenség váltotta fel az észet, erőtlenség az erőt, szemtelenég a szemérmetség, részegesség a józanságot s azért mintegy rettentésül a bűnök-től így fenyegeti az ekkori népeket és személyeket:

„Azért, hogj mindenik vétkét kimondhassam:
Pennám azért fogtam, hodj azt leírassam:
Az te szeméidnek láttára adhassam,
És azt bizonyossággal te neked adhassam.“

S most sorrendben hozzá fog Erdély különböző népei erkölcsi állapotainak festéséhez. A rajz egyikre sem bizelgő.

I. Először is „Allocutio ad Hungaros“ czimű vers a magyarság erkölcsi viszonyairól így emlékszik meg:

„Magjarság még eddig tiéd az regimen.
De felőled rosztat mutogat az omen.
Hogj roszul tanultál, léssen majd examen.
Nem tudod honnét jó te neked solamen.
Erős végváraid mind másoknál vadnak.
Talan azokból is tsak hamar kizárnak.
Hát mit remélsz? a te gyermekid mit várnak?
— Elhadtad az Istent, világot tsak éled,
Szentségs törvénjét semmibe sem féled.
Lelked rut fekélyét bizonyjal nem érzed.
Ha elhadtad Istent, ő is elhad téged.
— Beszédedben vagjon nagj tökéletlenség,
Trágárság gjakarta. tsufos szemtelenség.
Derék do got nem szol ifiu és vénség,
Felső, alsó rend közt van mértékletlenség.
— Nemes, paraszt, szolga az mint élhet tsak él,
Minden példájával gonoszra esztekél . . .
Ha bő busájuk van, vékát kisebbítik;
Ha pediglen lehet — árrát öregbitik.
Büdös birokot jobágjokra vctik,
Az ha el nem kél is az árrát megveszik.
Nagj dolgok lopói vígan uralkodnak;
Kis marhák lopóit tömlöczben bezárnak . . .
Ohajtva említjük régi Mátyás királyt,
Országában titkon, ki mindent megpróbált.
Ha valamely tisztét vétkesnek obszált
Keménj büntetéssel ellene advértált.
Mentől alább esett országunknak sorsa:
Uraság és nemes magát feljebb tolja,
S mint ketske, ki farkát egészenen tartja —
Az ő büzősségét mindenek mutatja,
Mint király az főrend most ugj fényeskedik.
Mint főrend az nemes tollason öltözik.
Mint nemes paraszt is czifrán peszterkedik.
Koldus is rendinél feljebb emelkedik. — — —
Ez az kitsin nemzet — Magyarságnak képe,
Igaz festékekkel kirajzolt morese,
Mely nem él sokáig, mert az t ermészete
Igen megváltozott s nints az régi színe.

Ezek után következnek a székelyek erkölcsi.

II. A magyarokéhoz hasonló ziláll erkölcsi állapotok-kal találkozunk a székelyek között is. A „fő és vice tiszték“ a székelységgel úgy bántak, mintha épen nekik szelléirek, vagy szolgálk lettek volna s a szegénység javaiban annyira sarcoltatott, hogy némelyek rendi kötelezettségüknek eleget nem tehetvén, jobbágyságra sülyedtek.

Azonban megjegyzendő, hogy mind a közönséges szegényebb székelyeket, mind pedig ennek főbjeit is aztán egyformán sanyargatta először a magyar pártoskodás, azután a török hatalma és a Teleky Mihályék által kieszközölt német protekció. Mindezek igazolására elhagyva egyebet, csak

a csiki székelyek keserű viszontagságait illetőleg bár a megelőzőt időkből elég felemlítenem Székely Mózes grasszálásait (1601), később e korban Ali pasáét (1690) s Tököliét (1694) midőn nemcsak teménytelen zsarolások és zaklatásoknak voltak kitéve, sőt csak Csikban 26 szentegyház lett a lángok martaléka. Hát a németekről mit mondjak, kiknek a németérmelmük által kieszközölt protekciójuk szintén csak terü vála az egész országra? Erre vonatkozólag idézem a Keresztényszigeten 1690 szept. 5-én tartott országgyűlésnek Tökölihez (kit II. Apafi M.—lyal szemben léptetett volt fel pártja) intézett ezen keserves panaszait: „Megvalljuk kegyelmes urunk, hogy a német nemzetet ezen országba nem az egész ország hírével s akaratjával intronitálták volt, hanem titkos deputatiót rendelvén, az országnak némely nagy rendjei, azoknak titkon való behozásokból és minden erősebbe való collocálásából erősödtenek meg a hazában, ki miatt a hazának minden lakosai elnyomorodtanak volt. Hogy azért a következő időkre nézve a német birodalomtól s ennek elviselhetetlen, gondolkodás felette való minden sziveket irtoztató igájától a mostani s következők fiait ez hazának megőriztessenek: ennek okáért in perpetuum a német nemzetet s ennek birodalmát vigore prae-entis ejuráljuk sub anathemate.“ (Mike Art. Diaet.)

Nem esoda azért, ha annyi pártoskodás tüze által emész-tett, török és német zsarolások és kapzsiságtól zaklatott, a „fő és vice“ tisztek által javaikból kifosztogatott székelység szomorú sorsa iránt az én Zondám egészen érzékenyül és szíve keserűt a székelyek szomorú sorsát és erkölcséit feltüntető következő versben önti ki.

„Oh nyavalyás székely bizony téged szánlak,
Mert fő s vice tisztek az hátadon szántnak!
Szántás, s kaszálásra s aratásra hajtnak
Jóra késznek — mondják, s mégis megdullanak.
— Már szintén utol-ó spitzen vagj, s jutottál
Nagy nyomoruságra s elsőkről hányodtál.
Noha nyavalyádon bánkodol, s bánkoddtál:
Mózes, Aron által nem szabadulhattál.
— Szabadságnak tsak az palastyát viseled,
Sovány földeidet sok panasz közt éled,
Huzás, vonás miat Istened sem féled,
Tisztek miatt mentéd bánattal béléted.
— Immár nagyobb részed jobbágságra szorult
Négy véka buzáért sok inségbe borult,
Két, három forintért sok és sok nyomorult,
Más pediglen bizik, ki az előtt koldult.
Hát az ki bitangot jól nem fizethet,
Kaszálással estig nem kedveskedhetett,
Tiszt házához rokabörrel nem mehetett:
Vout az ő magára igen nagj esetet.
— Mert szép szabadságból esett az fogságba,
Buszut töttek rajta s verték kalodába.
Mindaddig tartották az rabok házába
Míglen jobbágy lánczát vetették nyakába.
— Ha vagjon pediglen, ki magát bírja — oly,
Hogy ha ladjában vagjon egy kis zámoly;
Abba vadnak bizony, hogy abba essék moly.
Buzáért földibe térjen azért konkoly.
Hadakozó székely kevés vagjon immár,
Mert jobbággal telt meg minden székely határ.
Az tiszt eo közöttök igen igen kajtár,
Kit miben elérhet, nem kell ott más tatár.
Ha valahommét egj Jozue támadhatna,
Az ki ujji életet ezen népek adna,
Régi szabadságát még visszahozhatna:
Ugj bezzeg mint régen job szível hartzolna!“

A székelyek után következnek a szászok.

— Folyt. köv. —

Hatolykai Páll Sándor.

Az erdélyrészi katholicismusnak, tanügynek és intelligenciának ismét nagy halottját siratjuk. Páll Sándor, közéletünk egyik legtevékenyebb és kétségkívül legérdemesebb előkelősége meghalt. Gyászos meghatottsággal emlékezünk meg róla, hiszen ő egyike vala azoknak a maguk nemében a szó legszorosabb értelmében nagyoknak, sőt tipikusoknak mondható alakoknak, a kik — fájdalom! — közéletünk színpadján mindinkább ritkulnak. Önérzetes nemesség minden affektáció nélkül, buzgó vallásosság minden képmutatás nélkül, szakadatlan munkásság minden lármacsapás nélkül voltak jeles tulajdonai. Azok közé tartozott, a kik, ha nem nyílik is alkalmuk világra szóló tettekre és szemképrázató szereplésre, tántoríthatatlan következetességgel és szívós kitarással járnak a haszeretet parancsolta uton, megelégedve azzal a dicsőséggel, hogy a számukra kijelölt hatáskörben soha se mulasztottak el semmi alkalmat mind annak a jónak és üdvösnek a megtételére, a melyet nemzetük, hazájok, egyházuk és szűkebb környezetük érdeke követelt; s mindezt nem jutalom, vagy kitüntetés reményében, hanem csupán csak nemes szívök, igaz meggyőződésök és bölesen felfogott hazaszeretetök sugallatára hallgatva. Egy hosszú élet lefolyása alatt ezen elvek vezérelték, a melyektől egy hajszálnyit sem tért el. Megtette ő mindazt, a mit tennie kellett; mint ember, mint egyházának hű fia s mint a tanügy hivatott vezérférfia egyaránt kiérdemli a hálás tiszteletet s a késő idők kegyelletes megemlékezését.

Életrajzi adatait a „Kolozsvár“ után a következőkben közöljük.

Kézdihatolykai Páll Sándor 1817-ben született Kolozsvárt. Már hét éves korában elvesztvén atyját: Páll Andrást, tartományi biztost — nevelését nemeslelkű anyja: hermányi Nagy Agnes vezette.

Páll Sándor előbb a katonai pályára készült, melyhez kiváló hajlama volt. De azután mégis a polgári pályán maradt. Iskolai tanulmányait Kolozsvárt kezdette és itt is végezte.

1836-ban a királyi táblánál a hazai törvényekből vizsgát állván ki, egész 1848-ig mint megyei tiszteletbeli aljegyző a derécszékeken s az erdélyi kir. főkörmányszék mellett gyakor-nokoskodott.

A szabadságharc kezdetén felmentését kérte a hivataloskodás alól, hogy mint honvéd teljesíthesse kötelességét. A kormány Páll Sándort az erdélyi öszes nemzetőrség főparancsnoksága mellé hadsegéddé nevezte ki, századosi ranggal. Az erdélyi hadjárat alatt lankadatlan kitartással, igaz lelkesedéssel szolgálta a haza szent ügyét. 1849-ben az oroszok bejövelele Nagyszebenben találta őt, a kormánybiztosság mellett.

A szabadságharc után kiváló részese volt annak a csodálatos tevékenységnek, melylyel Erdely jobbjai társadalmi téren igyekeztek helyreépíteni a magyar elem erővesztését.

Páll Sándor mindenütt az elsők közt volt, a hol a magyar intézmények ujjaélesztéséről és gyarapításáról volt szó. A kolozsvári nemzeti színház visszahódítása a német színezettől; az újból magyarrá lett színház életének biztosítása, fölvirágoztatása; a színházi épület kiegészítése, fölszerelése és a körülbelül 70.000 frtnyi alap megszerzése; az erdélyi

kertészeti egyesület és utóbb a gazdasági egyesület megalakítása: a muzeum megalkotásának propagálása; a vivőiskola újból való megnyitása stb. stb. — mindezekben Páll Sándornak előkelő szerep jutott, a melyet szüntelen munkássággal, áldozatokkal, párájt ritkító buzgalommal töltött be.

Annak a derék gárdának, mely „Erdély Széchenyi“-je, Mikó Imre gróf körül csoportosult, Páll Sándor mindvégig lelkes tagja volt. A társas élet fejlesztésének terén is nagy tevékenységet fejtett ki. Midőn az ötvenes évek közepén itt is, ott is fölmerült egy-egy magyar intézmény terve, — egész sorozata indult meg a jótékony czélú báloknak, melyek rendezésében Páll Sándor szintén kiváló részt vett. És hogy a középszerű vigalmak jövedelmeit a redoute bérlője túlságosan meg ne adóztassa, — Páll Sándor szövetkezett Lázár Miklós és Esterházy Kálmán grófokkal, s együtt kibérelték a redoute-ot, azzal a kijelentéssel, hogy az esetleges tiszta jövedelmet a színház és a Zene-Conservatorium közt osztják meg. És a jótékony vigadás oly mérvű volt, hogy (dacára a mérsékelt áraknak) a bérlet végén 500—500 forint jutott a nevezett két intézetnek.

Nemes Kolozsvárt régebbi keletű intézmény, melynek létesítésében Páll Sándor közre ne működött volna.

Az alkotmányos élet rövid időre történt föléledésével 1861-ben, az újon felállított erdélyi főkormányzשéknel elvállalta az előadó-titkári tisztelet. Bár, vagyoni viszonyainál fogva, nem volt rászorulva e küzdelemteljes hivatalra — mégis elfogadta azt, hogy nemzeti kötelességét, alkotmányos elveit annál hatékonyabban szolgálhassa.

Ez állásában is öregbítette a közbeesülést, melyet névének már az elnyomatás éveiben szerzett, s befolyásával számos nemzeti ügynek vált sikeres előmozdítójává. Mint a kir. főkormányzשék kebelében működött róm. kath. bizottmányok tagja, 1861-ben ő indítványozta a róm. kath. Consistorium alakítását, s az ügyben ő Felsőgéhez intézendő feliratot, mely felirat az ő sürgetése folytán 1865-ben ismételtetett.

Az 1868-ik év elején érdemei elismeréséül kir. tanácsosi czímet nyert, később pedig az erdélyi tankerület főigazgatójává neveztetett ki. 1874-ben az erdélyi róm. kath. status igazgató tanácsának világi elnök helyettesévé választott, 1881 október havában színházi választmányi alelnökké.

Főgondnoka volt a kolozsvári róm. kath. hitközségnek, az Erzsébet-aggháznak; elnöke a tornavivoda-egyesületnek, a gondoskodó társaságnak; vezető és pártoló tagja a legtöbb jótékony egyesületnek; és buzgó tagja a városi képviselő bizottságnak.

1888-ban mint tankerületi főigazgató nyugalomba lépett és 1889-ben a király a vaskorona-renddel tüntette ki a buzgó tisztviselőt, derék, jó hazafit.

Páll Sándor több év előtt betegessé vált. Lábbaja támadt és szeméi meggyöngültek. Nehány hét előtt influenzába esett és ekkor napokon át féltették életét. Azután ismét jobban lett, de erői csakhamar hanyatlani kezdetek és f. hó 14-én délelőtt 11 $\frac{1}{2}$ órakor a balál esőndesen, küzdelem nélkül győzelmeskedett a 75 éves férfi felett, ki egész életét, minden munkaejét a nemzeti közszolgálatoknak szentelte.

Nemes, rokonszenves egyéniség volt, a kit mindenki tisztelt, szeretett. Mint tisztviselő, mint hazafi, mint ember egyaránt példányképtül szolgálhatott.

Nyugodjék békével!

P. Holló Kázmér.

Az erdélyrészi sztr. Ferencz rendi szerzetnek gyásza van. Egy olyan kiváló tagját veszítötte el, ki hosszas évek során át különböző hivatalokban kiváló buzgalommal és lelkesedéssel szolgálta az emberiség magasztos érdekeit. Illó a „Közművelődés“ hasábjain róla megemlékezni nemcsak azért, mert néhány év óta itt Fehérvárt köztünk s a miénk volt, hanem azért is, mert kevés szerzetös van, ki oly szép multtal volna képes magáról számot adni, mint a milyen Holló Kázmér atyának osztályrésziül jött.

Holló Jozsef Kázmér 1842-ben született s középiskolai tanulmányainak dicséretes sikerrel való befejezése után a sztr. Ferencz rendbe lépett. A ki ismeri a sztr. Ferencz rendnek áldásos működését, melyet Erdélyben, de kivált Csíkbán kifejtött, az természetösnek fogja találni azon körülményt, hogy Csíknak ifjai lelkesen sorakoztak sztr. Ferencznek diadalmas lobogója alá. Most már, miután a korszellem vészes szele Csíkba is behatott, megszűnt a régi buzgóság, mi nagyon is észrevehető. 1865-ben ordinálták Hollót pappá. Márton Lajos akkori provinciális titkárnak nevezte ki, mely minőségben egyuttal philosophie lector is volt. Innen nemsokára a lelkipásztorokdási ténre küldetett és pedig Szászsebesbe, ahol 10 évig működött. Szeretet és közbeesülés környezte mindenfelől. Szászsebesből ugyancsak lelkészi minőségben Porumbákra tettek, ahol 8 évig lelkészkedett. Mivel azonban Fogarason lektorra volt szükség, a provinciális bizalma őt tüntette ki ezen kiválóan fontos tiszttel. Fogarásról azonban nemsokára Nagy-Szebenbe ment házfőnek, honnan ezelőtt 2 évvel Gyulafehérvárra az irtalmas növérek gyóntatójának és a vezetésök alatt álló leányiskola hitelmezőjének neveztetett ki. Kétségkívül oly szép tén ez, a melyen áldásosan munkálkodni a mily magasztos, ép oly nehéz földadat, mi kiváló eröket igényel. Holló mint mindenütt, ugy itt is megfelelt a hozzá fűzött reményeknek oly mérvben, hogy halála valóságos csapás volt a zárdára nézve. Mint szerzetes miutaképvolt; szelid, nyájas és barátságos; állandó bumora még balálos ágyán sem hagyta el, mi a tiszta lelkiösmeretnek legszébb bizonyossága. Irodalmilag is szépen működött. Versgyűteményei is jelentek meg, melyek rokonszenves fogadtatásra találtak. Ezen versek hol Berzsényi rhapsodikus ódáit, hol meg Tompa önmegadó lyráját követik. Német verseket is irt, söt volt eset rá, hogy ugyanegy tartalmu és alaku vers magyar és német nyelven jelent meg egy szebeni német újságban. Az Istenöl adott talentumát nem rejtötte el, hanem értékesítette a közjóra. Ily szép életet élt megboldogult testvérünk, kinek emléke még sokáig fog előttünk lebegni. Az Isten adja meg lelkének az örök nyugodalmat!

P. Szeles K. A.

Csevegés a feiolvasások hallgatásáról.*)

Nagyságos szép aszonyok, angyali drága kisasszonyok, urak és urfiak — ott hátul a sarokban, — hozzátok van egy pár szavam.

*)Felolvastott Erzsébetvároson. az 1891. dec. 19-én tartott fillérestélyen

Tudom előre, borsószik is hátam, hogy az igaz szóki-
mondásom, betöri a fejemet, s keserűvé teszi életemet. Tudom,
hogy hallok szentenciát, a mitől tartok penitenciát, s épen
jókor, karácsonkor, a helyett, hogy fánkot enném, s a szent
napokat úgy ünnepelném, mint igaz hívő, leszek böjtölő s ve-
zekelek előre, egy olvasóval a kezembe; hogy bemutatok egy
képet, de szépet, s elregelem titokban, ám azért hangosan,
bogy mi itten, Erzsébeten, magamat sem véve ki, mert min-
denki elhibeti, hogy — mit a példabeszéd mond, — én sem va-
gyok jobb a deákné vásznánál, — igen, hogy meg ne szakadjon a
fonál, ismétlem, mi itten Erzsébeten, a fillérestélyen, hogyan
ballagtuk, ha valamit felolvasunk.

Tehát itt vagyok pl. én, az erzsébeti legény, az önérzet-
tes felolvasó, kezemben tinta, penna, papír és porzó, úgy rá-
gom a tollat már négy este, hogy még a rózsám sem jut eszem-
be, míg kisütök egy felolvasást, s magamból véve az írást,
feljövök a kaszinóba, aztán ide meg oda látogatóba, hogy
reklámot s jövedelmet csináljak, a kaszinó könyvtárának s a
tanuló szegény ifjúságnak.

Eljön végre a várt este, s kinek ép a teste, eljön fillé-
reskedni, kedvet tölteni, és a perselybe piczulákat önteni.

Megesendül majd a csengő, az estély kezdetét jelző, s a
muzsika és zongora, kedélyünket magas kedvre hangolja.

Jön aztán a felolvasás, és léssen mély hallgatás, hogyha
egy szű perczegne, azt is hallani lehetne. Mindnyájan elhelyez-
kedünk, az asztal köré leülünk, nem gangosan, de rangosan
erre-arra nem nézünk, csak úgy fülelünk. A felolvasó legé-
nyesen, fehérr keztyűsen, helyére áll, s miként a hajló nádszál
megnézve publikumát — alázattal meghajtja magát. Hajlás köz-
ben szerte néz, valakit erősen fürkész, s ha ott van vizsgáló-
lásának tárgya, nagyot dobban szívecskéje rája. Aztán leül,
neki megleül, s megadja a módját, kezdi a felolvasását. —

A közönség elég derék s intelligens arra, hogy akármi
marja, mint a vadász a lesen, hallgat illedelmesen. —

Pedig mostan úgy járja, mindenütt a nagy világba, a
társadalom minden régiójába, hogyha vannak ketten-hárman,
s ülnek széken vagy divánon, a mi a beszédre épen alkamas,
résztelvezük csak: legyen azznépies vagy uri, egy rövid séta
vagy nagy muri, egy ügyes legény és szép leány, kik sétál-
nak az utcán, — legyen az assámpél, cukros, édes-babos
kávé, egy társas vacsora, ott az urnak jó bora, az utcán egy
biezikli, otthon pedig egy nagy ezvikli, avagy politika, de nem
csizmadia, szerelem és szeretkezés, korteskedés, leánykérés,
füres kosár a hegyibe, tengerbárat a végibe, — legyen az egy
preferáncz, vagy a farsangon egy táncz, avagy egy szolid ta-
rokkozás, hol a pagát után van szaladás, — tél kezdetén jég-
eső és egy sikerült menyegző, vagy képviselő választás, fő-
ispáni ugratás, s miért ne épen más, pl. katona masirozás, —
az üstökösök bolygása, csillagoknak hullása, virágoknak nyi-
lása, szívünk nyilatkozása, szerelemnek fakadása, álmosoknak
ásítása, szép zempárnak kacsintása, legényeknek utazása, le-
ányokkal jegyváltása, és a mi fő, római szent esküvő, s még
mi minden az ég alatt, mit az ész csak kigondolhat, s a meny-
nyit egy verébbad, össze nem csiripolhat: az mind a nyelv-
vünkre akad.

De bár bőven vagyunk tárgyunk, meg van az a jó szoká-
sunk, hogy ha kissé elcsevegtünk, filléreként halak leszünk, s
a mit otthon megtesztünk, itt az orrunk alá borsot nem törünk.
Pedig hogyha széjjel nézünk, akármerre eltéktünk, jobbra,

balra, előre, egy fényes tükör tárul elénkbe. Mindenütt csupa
pompa, merő elegancia, kellemes tárgy a diskurszióra. —

Elül a gyönyörű tavasz, mely szép bimbókat fakaszt, báj-
jal megrakva gazdagon, ülnek a virágok magánosan; pedig
mind jó barát, ha egymással szembe lát, s tárgy is volna elég,
regények és regék, és a téli öltözék, toillet és piperék, a mik-
ről ittösszegyülve karikába-körbe ülve: pompás alkalom (sem-
mi rágalom), hogy a kis nyelv megeredjen, erre-arra elnyel-
veljen, és hogy a szem ragyogóan, ide s tova elkaesintson,
tündököljön, fisisrozzon, de esítt, egy kiesít: azért van a felol-
vasó, olvasástól izzadozó, hogy a szépek szeme-szája, s lega-
lább a fülok tája, oda tapadjon reája; s a mamák is úgy tanítják,
szép szerével rászoktatják, kis korától a leánykát, hogy a fil-
lérestélyen, szépen, szerényen, miként a kis ibolya, hallgasson
a felolvasóra. —

Oh! mert az a felolvasás, noha épen nem szentírás, és
nem tárgyal szent atyákat, nem bűnbánó Magdolnákat, s hozzá
hason matrónákat: hanem egy-egy kérdésről, társadalmi fél-
szegségről, arczot szépítő szerekről, a keverítő kálandról, s tud-
ja Isten még mikről szól: elég méltó köztünk arra, hogy egy
nehány pillanatra, akarva vagy nem akarva, a figyelmet lán-
czon tartsa, üstökénél megragadja, elannyira, úgy annyira,
hogy a kisasszony ő nagysága, vagyis az ő szemelángja, ne
tűzeljen az urfira. Ők különben a legjobbak, egymásra sem
kacsintgatnak, nem hódolnak rossz szokásnak, hála érte a ma-
máknak; mert bár nem szentírás, első a felolvasás!

És valóban a felolvasás, csak ne legyen benne senki
Tamás — ha nem rövid s nem hosszú, de velős, és feltesszük,
hogy nem émelegős, miut garnirung az asztalon, fog kivált az
asszonyokon. Kiket a gyermeknevelés gondja, és sok férj, ha
goromba, (de soha a bolond gomba), a hitveseknek bája, a
közelgő muszka nátha, és ki tudja, mily esaládbajok, kiesi-
nyek avagy nagyok, fogva otthon tartanak, illik, hogy szom-
baton mulassanak, a gondokon tudadjanak, felolvasást hallgas-
sanak. S valóban, az asszonyokban, semmi restancia, bennök
a legtöbb elegancia, bennök az izlés és finomság, bennük a
felolvasóra, úgy hogy minden szóra, (mint títéskor a pontosan
járó toronyóra) csak a szív dobogtat, lüktet, a száj másokat
nem üt: felolvasáskor órat mutat, mily megannyi cukros
falat, s így az merő rágalom, hogy van szörnyű sokadalom,
mikor együtt van két asszony. Ez nálunk fillérestélyen nem
szokás, mert hiába, — bár nem szentírás, első a felolvasás.

Legtöbb türelem van aztán bennünk, kik nemünk Adám
atyánktól vettük, igen, bennünk a férfiakban, kik komolyság
dolgában, miként hajdan bátorságban, a jó Württembergi hu-
szárok, senki elől meg nem ritárlunk, mindig helyt állunk, nem
replikázunk. Pedig valljuk meg az igazat, a fejünk talán azért
be nem hasad, itt volna a legtöbb alkalom reája, hol a sze-
münk megakad minden virágszálba, hogy a komolyságot félre
lökve, felolvasással mit sem törődve, jöltünk egy vig estét,
mulattassuk a menyecskét, tartuk jól a kecskét, de fursan-
gosan, hogy a kápozta is megmaradjon. Igen, a legjobb
alkalom volna reája, hogy minden legény egy szép leányba,
nem mondom, hogy nagyon bele bolonduljon, hanem neki ud-
varoljon, hiuságának áldozzon. De mi ezt nem tesszük, mert
van arra való esztünk, hogy itt benn kevés levén a helytünk
ott kinn (a másik szobában) illedelmesen leülünk, jó a füllünk,
füllelünk, senkinek fel nem ülünk, felolvasás alatt szépet nem,
tesztünk. Még az ajtóba sem állunk, nincsen olyan rossz szoká-

sunk, hogy ottan elbáméskodjunk, olvasástól ásitozzunk, mert tudjuk azt mi okosak, az erzsébeti jó urak, hogy egy felolvasás-írás, mennyi tenger időrablás, mint az étel megkivánja a sőt, mi hát méltányoljuk a felolvasót, jobban mint bárki más, ez nálunk az uri szokás, mert bár nem szentírás, első a felolvasás.

És most diszes publikum, uraim, hölgyeim, illő köszönetet zengem, hogy felolvasásom alatt, nem volt egy árva szuszszanat. Ezért áldok minden urat és urfít, s kívánok nekik, a mi illik, sok becses krisztkindlit. A hölgyek nevét pedig koszoruba kötöm, ezermillió gyöngyharmattal megöntözöm, bőjtöt fogadok ez estére. december 19-kére, s úgy hirdetem a világnak, minden fűszálnak, hogy a felolvasás, — milyen jó szokás — csak nálunk már szentírás. —

László D.

Kisebb közlemények.

— **Primíciia.** Erdély kies bérczei között fekvő Alsó-Jára igen kedves ünnepet tilt folyó 1892 év Február 14-én, A kis terjedelmű, de esinos katolikus templom felékesítve mint egy mennyasszony, elsőseget kért magának minden más templomok között, mivel egy új és kedves vőlegényt akart örömmel keblébe fogadni. A nap mintha tudta volna a templom és község örömét, feltűnő kedves mosolygással tekintett reájuk kora reggel és ott gyönyörködött kedvteléssel majdnem egész estig. A templomnak szelíd esengésű harangjai ma büszkébben és bátrabban küldék szét hívó szózatukat, mert sejtették, hogy most sokkal többen várják mintegy epedve a kedves hangokat. Mindezeknek okozója Tisztelendő Balázs Ferencz új áldozó pap vala, aki zsenge áldozatának bemutatására azon templomot választotta, melyben a keresztség szentségének üdvhozó cseppjei fejét érintették, melyben először imádkozott és szolgált Isten oltáránál, és nyerte azon kegyelmet, hogy Krisztusnak igaz tanítványa s az ő gyházának jó papja lehessen. Midőn az új áldozó pap Föt. Lázár Antal helybeli lelkész úr épületet vezetése mellett az oltárhoz lépett és a „Veni sancte-“ intónálta, a templomot zsufolóság betöltő többféle vallásu hivekben az öröm árja oly magas fokra emelkedett, hogy könyeiben kellett nyilvánulnia.

Ezen hatás egész mise alatt megmaradt annál is inkább, mert a primicziáns kiváló buzgósággal, jártassággal és szép hangjának helyes használatával végezte a szent ténykedéseket; a szarvaskendi lelkész, Agoston Lajos ur pedig szónoklatában igazán jeleskedett. Emelte az ünnepély fényét az, hogy a szentmise assistenciával végeztetett a tordai plebános ur szivessége folytán hozott szép dalmatikákkal, a koruson pedig meghatóan énekelte a rígtönzött dalárdá, melynél orosz-lán rész illeti Nt. Fejér Gerő károlyfehérvári székesegyházi káplán urat. Legtöbbet fáradtott és tett ezen ünnepség szebbé tételére a primicziáns bátyjának Tkts. Balázs Károly urnak igen szép és kedves neje szül. Szombaty Etelka urasszony, ki Kézdivásárhelyről utazott ide, magával hozván sajátkezűleg készített meglepően szép művirág csokrokat, melyekkel az oltárt, szószéket, assistenseket és minisztránsokat, valamint a közelebbi ro-

konokat fölékesítette; pietással párosult elegáns megjelenésével pedig az oltáranyai tisztet eszményivé tette. Verseny-társa volt a szép és kedves Magyar Anna kisasszony, ki daczára annak, hogy ev. ref. vallásu, az oltáranyán tul akart tenni művirágcsokrok készítésében és a diszítések kivételében, de mégis békéseu intéztek el mindent, mert közöttük volt a primicziánsnak szeretetre méltó nővére, ki jelenleg Tkts Dávid János urnak boldogítja perczeit az ő szeretetreméltóságával.

A templomi ünnepségek után következett az örömlakoma, melyen az ünnepelt primicziáns emelkedett szellemben és meghatóan köszöntötte föl Erdély nemes szívű püspökét, kit az igen nagyszámu vendég koszoru felállva lelkesülten éltetett, sőt a jelenvolt ev. ref. és unitárius lelkész urak nem győzték dicsegni ő Nagyméltóságát kifejezést adva még nemes értelemben vett irigységüknek is. A pohárköszöntőkben ősi szokás szerint hiány nem lehetett. Rendkívül jól esett a primicziánsnak, az ő kedves szüleinek, rokonainak, de talán az egész községnek is az, hogy Gyulafehérvárról D: Balázs Endre theol. tanár és Fehér Gerő székesegyházi káplán, Tordáról pedig Bartha Béla káplán a téli idő daczára is szeretetöknek bebizonyítására megjelentek. Sok ilyen örömet adjon az Eg! — s. — e.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Azerdélyi róm. kath. irod. társulat** f. hó 28-án d. e. 11 órakor a szerkesztőségi helyiségben választmányi gyűlést tart, melyre a vál. tagokat tisztelettel meghívja
az elnökség.

— **Császka György** kalocsai érsek és metropolitánk ő nagyméltóságát f. hó 17-én installálták nagy ünnepélyek között érseki székébe. Hódolattal kívánjuk mi is ad multos annos!

— **Az erd. róm. kath. status igazgatótanácsa**, f. hó 15-én tartott rendes ülésében részvétellel vette hatálykai Páll Sándor halálának a bejelentését, mint a ki sok időn keresztül volt világi elnökhelyettes. Emlékét jegyzőkönyvbe iktatta, hivatalos helyisége fölél a gyászlobogót kitűzette és kimondotta, hogy temetésén képviselheti magát. Az egyetemnek a jog- és államtudományi kar által bérelt helyiségeit továbbra is meghagyta a bérletben, de a körvegytani intézet által birt helyiségre a bérletidő meghosszabbítását nem engedélyezte, mert azt a tanuló ifjuság számára téli tornahelyiségé akarja átalakítani. Tóth Istvánnak és Orbán Dénesnek fizetési előleget adott; Both Antal bácsi tanítót a nyugdíjalapba felvette; a csiksomlyói finővelde és internátus felszerelését elhatározta és az igazgató iránt bizalmának kifejezését nyilatkoztatta; a gymnásiumok jegyzőkönyveit és a finőveldekről betérjesztett kimutatásokat tudomásul vette; Király Lajosnak betegsége miatt félévi szabadságot adott; Ülkey Dénes tanuló az udvarhelyi gimnáziumból kizárta. A kolozsmonostori uradalomba az intéző gondnoki állásra közszavazattal Nagy Dezső urad. ellenőrt és helyettes gondnokot választotta meg.

— **Nekrolog.** Részvétellel vettük a következő két gyászjelentést: „Szentkatolnai Cseh Lajos a maga és gyermekei, valamint számos más közeli és távoli rokonok nevében meg-

hatott szívvel jelenti kézdi-hatolykai Páll Sándornak, a vaskoronarend lovagjának, kir. tanácsos, nyugalmazott tanterületi főigazgató, a kolozsvári róm. kath. hitközség és az Erzsébet ággház főgondnoka, városi bizottsági tag, több közművelődési és jótékony egyesület buzgó tagjának folyó hó 14-én d. e. 11 $\frac{1}{2}$ óraker, életének 75-ik évében, hosszas szenvedés után, a halotti szentésg áhítatos felvételével történt szomorú halálát. A megboldogult híven és önfeláldozással szorgálta hazáját, egyházát és a közügyeket. Rokonai, barátai és tisztelői az ő nemes érzelmeiben soha nem esalódtak, a szegények és árva pártfogása nélkül nem maradtak és emléket tisztelttel, kegyelettel fogják megőrizni s átadni az utókornak. Hült tetemei f. hó 16-án d. u. 3 óraker fognak főtéri 18. számú saját házából a köztemetőben levő családi sírboltba örök nyugalomra helyeztetni. Lelkéért pedig az engesztelő szent miseáldozat 17-én d. e. 10 óraker fog a főtéri nagy templomban az Egzek Urának bemutatni, mely mindkét rendből végtisztességre mindenrendű ismerők szomorúan meghívhatnak. Legyen emléke áldott és nyugalma zavartalan! Kolozsvárt, 1892 február 14. —

„A gyulafehérvári irtalmas nővérek zárdája úgy a saját mint a megboldogult rokonainak nevében mélyen megsomordott szívvel jelenti, hogy nagyontisztelendő P. Holló József Kázmér szent ferenczrendi áldozó pap, zárdái lelkiigazgató és hitoktató élete 51-ik, szerzetessége 33 ik, áldozópapságának 27-ik évében hosszas szenvedés után a haldoklók szentésgnek ájtatos felvétele után tüdővészben folyó hó 13-án reggeli 6 óraker az Urban esedésen elszenderedett. Kiváló képzettsége, a tanári és a lelkesítő terepen nyilvánított buzgó munkássága számos tisztelőt szerzett neki, kik halálának híret őszinte részvétellel veszik. Öltöztesse az Úr hit szolgájának tiszta lelkét az örökélet fényébe! Hült tetemei folyó hó 15-én délután 4 óraker helyeztetnek el a róm. kath. sírkertben örök nyugalomra; lelkéért pedig az engesztelő szent mise áldozat 16-án reggel 8 óraker fog az egzek Urának a zárdatemplomban bemutatni. R. I. P. S. Gyulafehérvárt, 1892. február hó 13-án“ Lapunk mai számának más helyén emlékeztük meg illető kegyelettel ezen elhunytakról.

— **Mégis szép az a magyar nyelv!** Gyulai Pálnak a Kisfaludy-társaságban a közelmúltban tartott s az idegen szók használatát kárhóztató megnyitó beszédje alkalmából nem lesz érdektelen a következő politikai programbeszéd töredékét meghallgatni és megszívlelni: „Tisztelt polgárok! Individuális politikám essenciája specialiter abban kulminál, hogy mindazon dilemmák, differenciák, conflaenciák és konfliktusok megszűnjének, melyek az európai konfigurációban a kooperáló kabinetek collectív akciójának resultatumaképpen a garantizált pacifikációt nullifikálták. Mi a situációnk? Az agitációk annyira demoralizálták az amugy is anomális aspirációkat, hogy a preponderánssá lett faktorok machinációi illuzorinssá tettek minden — a consolidációra, reorganizációra és regenerációra célzó — conservatív tendenciáit. A diplomáciának pedig hiányzik morális solidaritása, hogy kategorikus intervenciójával a destruktív ideák progressív processusának influenciáját neutralizálhatná. Tisztán látom tehát, hogy a katasztrófák demarkacionális lineájához elértünk, a hol a malkontens opposíciók inváziója a pacifikátorok posícióját problematikussá teszi, ha ephemer combinációk helyett konkrét conjekturális constellációk nem constaltálják a stagnációt.“ — Illuzorinssá, sőt odiosussá válnék, ha mi ehéz kommentárt anektálnánk.

— **Kolostorban.** Bizonyos emberek egyesülnek, s közösen laknak. Mi jogon? A társulás jogánál fogva. — Bezárkózunk? mi jogon? Azon jognál fogva, melylyel minden ember bír, hogy nyitva vagy zárva tarthassa ajtaját. — Nem

bagyják el lakásukat; mi jognál fogva? A járás-kelés jogánál fogva, mely magában foglalja a jogot, hogy a ki akar, otthon maradjon. — És mit csinálnak odahaza? Halkan beszélnek, lesütik szemüket; dolgoznak. Háta fordítanak a világnak, az érzékiségnek, a gyönyöröknek, a hiuságoknak, a kevélységnek, az érdekeknek. Ruházatuk durva gyapjú, vagy durva vászonszövet. Magán vagyonnal egyik sem bír közlök. Oda belépvé, a ki gazdag volt, szegényre teszi magát. A mi je van, azt a köznek engedi át. A ki előbb ugynevezett nemes, előkelő ur volt, most egyenlő azzal, ki paraszt volt. Mindenki egyforma cella szolgál lakásul. Valamennyien egyenlő hajnyírás viselnek, kámszát hordanak, fekete kenyeret esznek, hamúban halnak meg. Egyik is, másik is csukját hord hátán és zsinorral övezi derekát. Ha a rendszabály ugy hozza magával, hogy mezitláb járjanak, mindnyájan mezitláb járnak. Lehet közöttük herezeg, e herezeg csak oly árnyék, mint akármelyikök; nincs ott helye a zimnek. A családnevek eltűntek. Csak keresztnevekkel élnek. Mindnyájan megalázódnak a keresztnevek egyenlősége alatt. Kibontakoznak ők a testi család kötelékei közül, s községükben a lelki családot alapították meg. Nincs más rokonuk, mint általában az emberek, segítyezik a szegényeket; gondját viselik a betegeknek! Választják azokat, kiknek engedelmeskednek. Egymást „Testvér“ néven szólítják. Imádkoznak. Kibez? Istenhez. A megmondolatlan, hirtelenkedő szellemek azt mondják: Mire valók e mozdulatlan alakok, a titok környezetében? Mi a céljuk? Mi az, a mit ők tesznek? — Talán nincs magasabb munka annál, melyet e lelkek végeznek. — Aligha van annál hasznosabb dolog. Jól, jól esiekesznek azok, kik mindig imádkoznak, — azokért, a kik sohasem imádkoznak! (Hugo Viktor).

— **Pályázat (2)** Az apanagyfalusi róm. kath. hitközségben a kántorantitói állomás áthelyezés folytán üresedésbe jövén arra ezennel pályázat nyitattik. — Javadalma következő: 1.) Lakás, mely áll 1 szoba, konyha, kamara és pincéből. — Mellék épület: egy istálló, szin, kut az udvaron és 210 □-öl veteményes kert. 2. Boldog emlékü Fogarasy püspök alapítványából utólagos havi részletekben 195 frt 24 kr. 3.) Ájtatos alapítványból 1 frt 60 kr. 4.) Stóla 15—20 frt 5.) 5 öl kemény tűzfű, melyet a kántorantitói maga köteles baza szállítani. 6.) 4 hold 837 □-öl szántó és kaszáló egy tagban. Pályázni kívánók teljesen felszerelt tolyamadványukat folyó február hó végeig alattírt hivatalhoz nyujtsák be. Károlyfehérvárt, 1892 február 16-án. Az erdélyi püspöki hivatal.

— **Pályázat (3)** A k. monostori róm. kath. tan. alap. uradalom kegyurasága alatt álló kastántó hitközségi k. tanitói állomás üresedésbe jövén, ennek betöltése végett pályázat hirdettek. Évi javadalmazása: 1. két szobából álló esinos lakás az iskolával egy fedél alatt, nyári tüzelő kemencével, a tágas udvaron marhaistállóval, pincével, kuttal, nagy és jövedelmező veteményes és gyümölcsös kerttel, — 2. kétszáz — 200 frt — készpénz fizetés az uradalom pénztárából havi utólagos részletekben, 3. negyvenkét — 42 — kmeter dorong tűzfű mintegy 55 frt értékben a tanitónak és 8 kmeter hasáb fa az iskola fűtésére, melyeket azonban a tanító köteles saját költségén beszállítani az uradalmi erdőből, 4. tizennygy — 14 — hold földbirtok, melynek fele szántó, fele kaszáló mintegy 30 frt évi jövedelemmel, 5. a falusi közös legelőn két szarvasmarha és egy sertés szabad legeltetési joga mintegy 8 frt értékkel. Pályázni kívánók k. tanitói oklevéllel, keresztlevéllel s eddigi netaláni szolgálataikat igazoló bizonyítványal felszerelendő pályázati kérvényüket f. év márczius hava 18-ig alatt írt főesperesi hivatalhoz nyujthatják be. Kolozsvárt 1892 febr. 18-án. Biró Béla, kolozsdobokai főesperes.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL'AGOST.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BELA, KÓRÓDY PÉTER, VARGA SANDOR, VASS ALBERT.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárot